

Redaksiya siyasəti və peşə etikas qaydaları

Həqiqətə hörmət və cəmiyyətin məlumat almaq tələbatını ödəmək jurnalistikanın fundamental prinsipidir. Jurnalist hansı media subyektində çalışmasından asılı olmayaraq, ictimai məsuliyyət daşıyır.

Ümumi prinsiplər

Media subyektində fəaliyyətində aşağıdakı prinsipləri rəhbər tutur:

- redaksiya obyektivlik, dəqiqlik, qərəzsizlik və vicdanlılıq prinsiplərinə sadıq qalmalıdır;
- məlumat dəqiqləşdirilmədən və ya düzgünlüyünə əmin olunmadan təqdim edilməməlidir;
- faktların və hadisələrin təqdimatında birtərəflilik olmamalıdır;
- böhtana, təhqirə və nifrət çıxışlarına yol verilməməlidir;
- dövlət dilinin normalarına riayət edilməlidir;
- jurnalist materiallarında vulqar ifadələrin, jarqonların işlədilməsindən çəkinməlidir;
- redaksiya siyasəti heç bir halda dövlətçiliyə, cəmiyyətin milli-mənəvi dəyərlərinə, ümumi əxlaqa və ailə institutunun qorunması prinsipinə zidd ola bilməz;
- vətəndaş hüquqları, həmrəylik, demokratiya, bərabər imkanlar ilə bağlı məsələlərə həssas yanaşılmalıdır;
- redaksiya milli və ictimai maraqların qorunmasında maraqlı olmalı, insanların dini inanclarına, heysiyyətinə toxunacaq məzmunu yol verməməlidir;
- dövlət rəmzlərinə hörmətlə yanaşılmalıdır;
- terrorizmin, zorakılığın, qəddarlığın, milli, irqi, dini, cinsi ayrı-seçkiliyin təbliğinə yol verilməməlidir;
- sağlamlığın və ətraf mühitin qorunmasına zidd hərəkətlər təbliğ olunmamalıdır;
- məlumat azadlığına, şəffaflığına, obyektivliyinə, qərəzsizliyinə, ədalətliyinə və plüralizmə xələl gətirilməməlidir;
- materiallar dəqiq və mümkün qədər müxtəlif baxış bucaqları diqqətə alınmaqla təqdim olunmalıdır;
- jurnalist üzərində düşən maarifçilik missiyasını unutmamalı, fəaliyyətində bu xətti inkişaf etdirməlidir;
- faktların doğruluğuna əsaslanmaqla hadisələrə münasibətdə sağlam tənqidi düşüncə əsas götürülməlidir;

- zorakılıq, cinayət və s. bu kimi insanların təhlükəsizliyinə dair mənfi təzahürlərlə bağlı məlumatlar adekvat tərzdə işıqlandırılmalı, onların təbliğinə yol verilməməli və təsirinə düşülməməlidir;

- əhalinin həssas qruplarına, uşaqların, yetkinlik yaşına çatmayanların fiziki, əqli və mənəvi inkişafına ziyan vuran məlumat, o cümlədən təsvirlərdən istifadə olunmamalıdır;

- uşaqlara münasibətdə “Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş tələblər əsas götürülməlidir;

- uşağa qarşı cinsi xarakter daşıyan cinayətlə bağlı məlumatda uşağın şəxsiyyəti, kimliyi gizli saxlanılmalıdır;

- mövzu ilə birbaşa əlaqəli deyilsə, insanların irqi, rəngi, dini, cinsi oriyentasiyası, fiziki, ruhi xəstəliyi və ya əlilliyi ilə bağlı təfərrüatlar nümayiş etdirilməməlidir;

- zəruri hallarda yayılan materiallarda müvafiq yaş məhdudiyyətləri indikatorları tətbiq edilməlidir;

- parapsixologiya, mövhumatçılıq və xürafatın təbliğinə yol verilməməlidir;

- intihara cəhdlə bağlı xəbərlərin təsviri təqlid hissi oyatmamalı, mövzuya xüsusi həssas yanaşılmalıdır;

- jurnalist cinayətdə şübhəli bilinən şəxsin təqsirsizlik prezumpsiyası hüququna hörmətlə yanaşmalıdır.

Xəbər və şərh

- xəbər və şərh fərqləndirilməli, mənbəyi aydın təqdim olunmalıdır;

- jurnalist öz şərhində peşə davranış qaydalarının və jurnalistikanın təməl prinsiplərindən kənara çıxmamalıdır;

- jurnalist materialında müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər”;

- jurnalist sitat gətirdiyi fikri təhrif etməməlidir;

- reklam materialları redaksiya və müəllif materiallarından fərqləndirilməli və bunun reklam olduğu xüsusi qeyd edilməlidir;

- redaksiya tapşırığı qanunlara və peşə etikasına zidd olduqda, jurnalist həmin tapşırığın icrasından imtina edə bilər;

- redaktə zamanı jurnalistin fikirləri təhrif olunubsa, o, həmin materialın müəllifliyindən imtina edə bilər.

-jurnalistin təqdim etdiyi materiala görə redaksiya məsuliyyət daşımır.

Xəbər mənbələri ilə iş

- şəffaf, mötəbər, dəqiq mənbələrlə işləməyə üstünlük verilməlidir;

- mənbə işinə və ya bilavasitə özünə ziyan vura biləcəyi səbəbiylə özü haqda məlumatın verilməsini istəmədiyi halda, gizli saxlanılmalıdır;
- redaktorlar müxbirlərlə yanaşı, gizli mənbələri qiymətləndirmək məqsədilə onlar barədə məlumata sahib olmalıdırlar. Mənbə tam gizli qalmaq istədiyi halda, verilən məlumat yalnız ictimai maraqları kəsb edəcəyi təqdirdə və digər alternativ mənbələr tərəfindən təsdiq edilərsə, yayımlana bilər;
- faktoloji məlumatlar ən azı iki fərqli və bir-birindən asılı olmayan mənbələrdən dəqiqləşdirilməlidir;
- gizli mənbə yalnız məhkəmənin tələbi ilə açıqlana bilər;
- mənbələrə qarşı ədalətli davranılmalı, açıqlamalar kontekstdən çıxarılmamalıdır.
- müsahibə və araşdırmada jurnalist sübut və dəlillərini ehtiyac olduğu təqdirdə redaksiyaya təqdim etməlidir.

Təzkib və düzəliş

Audiovizual və rəqəmsal platformalarda, çap mediasında redaksiyanın məhsulu kimi yayılmış materiallarda səhvlərin düzəldilməsində məqsəd çevik reaksiyanın verilməsi və mümkün qədər aydın, operativ şəkildə səhv və düzgün olanı izah etməkdir. İstifadəçi səhvin necə və niyə düzəldildiyini başa düşə bilməlidir;

Səhv düzəldildikdən sonra izah məqsədilə “düzəliş” və ya “redaksiya qeydi” kimi ifadələrdən istifadə olunmalıdır;

Düzəliş - Bir məqalə, foto, məlumat, sərəlvə, qrafik element, video və ya digər materiallar əsaslı şəkildə düzəldilirsə, dəyişiklik izah edilməlidir;

Redaksiya qeydi - İctimai rəydə materialın peşəkarlıq standartlarına cavab vermədiyi iddiaları ortaya çıxarsa, “redaksiya qeydi” altında izahat verilməli, məsələyə aydınlıq gətirilməlidir; Redaksiya dərc etdiyi və ya yayımladığı materialları silməməli, nəzərdən qaçırılmış və ya yenilənmiş məlumatlar olduğu halda, müvafiq əlavələr edərək onu dolğunlaşdırmalıdır; Təzkib verilməsinin prinsip və detalları ilə bağlı ortaya çıxan məsələlərin aydınlaşdırılması üçün Azərbaycan Respublikasının “Media haqqında” Qanununa istinad olunmalıdır.

Müəllif hüquqları

- plagiat və müəllif hüquqlarının pozulmasına yol verilməməlidir;
- digər media subyektinin materialından istifadə edərkən istinad edilməsi vacibdir;
- jurnalist materialında özünün gördükləri ilə digər mənbələrdən əldə etdiyi məlumatları aydın fərqləndirməlidir;
- jurnalist redaksiya üçün hazırladığı materialı işlədiyi kütləvi informasiya vasitəsinin rəhbərliyi ilə razılaşdırmadan başqalarına təklif edə bilməz;
- Mübahisəli hallarda “Müəllif hüquqları” haqqında, həmçinin “Media haqqında” qanunun müəllif hüquqlarının qorunması ilə bağlı maddələrinə istinad olunmalıdır.

Sosial mediada jurnalistin davranışı

- jurnalist sosial mediadan istifadə zamanı peşəkar davranış nümayiş etdirməli, təmsil etdiyi media subyektinin nüfuzuna və mövqeyinə xələl gətirə biləcək hərəkətlərə yol verməməlidir;
- sosial şəbəkələrdən götürülmüş audio, foto, video və digər materiallar media qurumunda yayımlanarkən həmin materialda olan və onu açıq paylaşma açmayan şəxslərin maraqları, onların şəxsi həyatına hörmət prinsipi nəzərə alınmalıdır;
- sosial şəbəkələrdən götürülmüş informasiyanın ictimai əhəmiyyətinə və müəllifin statusuna diqqət yetirilməli, habelə məlumat əlavə mənbələrdən dəqiqləşdirilməlidir;
- jurnalist yayımlanmamış materialını təmsil etdiyi redaksiyanın icazəsi olmadan sosial şəbəkələrdə müzakirə predmetinə çevirməməlidir.

Peşə etikası

Ciddi jurnalistika media etikasından kənarında mövcud deyildir. Peşə etikasının normaları özündə bunları ehtiva edir:

- jurnalist heç bir halda peşə fəaliyyətinə görə hədiyyə qəbul etməməlidir;
- ictimaiyyətə açıq olmayan tədbirlərə dəvətlər qəbul edilməməlidir;
- başqasının əvəzinə material hazırlamamalıdır;
- redaksiyanın sirri kimi qorunan məlumatların verilməsi qadağandır;
- jurnalist üzərinə peşəkar fəaliyyətinin məhdudlaşdırılmasına yönəlmiş heç bir öhdəlik götürməməlidir;
- redaksiyada yaradıcı kollektiv arasında, eləcə də rəhbər heyətlə işçilər arasında münasibətlər sağlam, hüquq müstəvisində və şəffaf formalaşmalıdır;
- jurnalist peşə həmrəyliyi prinsiplərinə sadıq qalmalıdır;
- redaksiyada çalışan əməkdaşlar redaksiyadan kənar davranışlarında və fəaliyyətlərində təmsil etdikləri media quruluşunun nüfuzunu qorumaqdadır.